

FJERKRÆPRODUKTION SOM LOKOMOTIV TIL UDVIKLING AF UDVIKLINGSLANDENES HUSDYRBRUGS SEKTOR.

Hans Askov Jensen¹

Et lokomotivs vigtigste opgave er at trække og føre passagerer og gods frem til et forudbestemt mål. At okser bliver anvendt som trækdyr ved de fleste, men en høne som lokomotiv, det må da være en and!

Set i bakspejlet har det da heller ikke været så meget fut i de tidligere fjerkræ udviklings projekter bortset fra enlige svaler. At det samme gør sig gældende inden for andre husdyrgrupper giver jo ikke megen trøst.

Det behøver ikke at være sådan. Inden for fjerkræsektoren er der skabt mange rentable projekter i udviklingslandene. Koncepten for disse har været et internationalt avlsfirma som teknologi partner og leverandør af avlsdyr. Disse projekters succes har måske bremset udviklingen af andre koncept former.

Begynd med ti høns

Hvad kræves der af et godt udviklingsprojekt? En ekspert på området vil nok svare noget lignende:

1. Det skal komme mange til gode, helst de fattige og gerne kvinderne.
2. Der skal være brug for produkterne og de må ikke være i konflikt med tabuer eller gældende religioner.
3. Det skal have lave implementerings-barrierer, anvende en kendt teknologi, give et hurtigt afkast og kræve et minimum af investeringskapital.

Man skulle jo næsten tro han tænkte på fjerkræ, ikke store kommerciel projekter men små hønsehold, flokke på blot 10 høner. Men man da ikke leve af 10 høns! Ikke i Danmark, men måske i Turkmenistan. 10 høns passet ordentlig og fodret med brød fra det statslige bageri kan give et overskud som er større end lønindtægten for en universitetslærer, men så er brødet også billigt og lønnen lav. I Bangladesh implementeres der hundrede af tusinder sådanne små hønsehold og familiernes indtægt stiger med 20 til 40 %.

Den i Bangladesh udviklede model med småhønsehold har nu vist sin bæredygtighed; men der er et stort potentiale for tekniske forbedringer.

Målet med denne artikel er at vise nogle af de muligheder, der findes, for at præge udviklingen af husdyrbrugssektoren ved at starte med fjerkræ. Et første skridt i den rigtige retning kunne være at samle vor ekspertise inden for dette område og trække på samme hammel for at forbedre et bæredygtig koncept.

En virksom model

¹ Hans Askov jensen 1995. Jord og Viden No. 11

Hvis de 3 kriterier som nævnt i indledningen skal tilgodeses kan man på den ene side se bort fra kommercielle integrerede projekter og i den anden ende fra cockrel exchange projekterne. De første fordi de kun kommer nogle få og allerede veletablerede til gode og det sidste fordi det hverken giver et afkast eller virker udviklende.

Den ideelle model vil være et system som:

1. Involverer en stor del af den befolknings gruppe som er dårligst stillet økonomisk såvel som uddannelsesmæssig.
2. Giver et afkast således at familiens leveforhold bliver markant forbedret.
3. Har en udviklende effekt.

Om end ikke til fuldkommenhed, så er en sådan model faktisk udviklet. I Bangladesh har man gennem de sidste 10 år udviklet en integrationsmodel baseret på ægproducenter med et hønsehold på ca. 10 høner. For øjeblikket bliver der etableret mere end 100.000 nye småproducenter om året. DANIDA støtter et af disse projekter omfattende mere end 250.000 familier. Støtten er så lav som 15 US \$ per produktionsenhed og dækker al tilskud til projektet inclusive technical assistance, det er vist lidt af en rekord.

I simplificeret form består modellen af følgende tre søjler:

1. En produktionssøjle som i sin opbygning fungerer som en integreret enhed men hver enkelt produktionsenhed fungerer på de gældende markedsvilkår.
2. En forsynings søjle som igen er en integreret del af produktions søjlen. Hver enhed opererer som en selvstændig virksomhed på de gældende markedsvilkår og er ikke bundne til kun at operere inden for integrationen.
3. En service søjle som er ansvarlig for igangsætning af nye produktions og forsynings enheder samt den organisatoriske operation af hele modellen herunder træning, rådgivning, långivning og opsparing.

Hvis vi sammenholder modellen og de opnåede resultater med de tre udviklingskriterier får vi følgende billede:

1. Produktions enhederne er små, ca 10 høner pr. producent. Ejerne er næsten 100 % kvinder hvoraf største delen er analfabeter og alle bor i landsbyerne og ejer ikke jord af betydning. Der etableres mere end 100.000 af sådanne enheder pr. år og disse udgør ca. 10 % af befolkningen i projekt områderne.
2. Overskuddet fra de 10 høns forøger familiens samlede indtægt med 20 til 30 % og i nogle tilfælde endda mere. Pengene bliver især anvendt til forbedring af børnenes ernæring og skolegang samt opsparing til igangsættelse af nye aktiviteter.
3. Det største aktiv er måske det ikke tilsigtede eller planlagte. Producenterne får tiltro til

sig selv og lærer at organisere sig, arbejde i ERFA grupper, administrere lån og de mest elementære management principper. Får højerne ikke foder nok stopper de med at lægge æg og sørger de ikke for at vaccinere kyllingerne ja så dør de.

Selv om der er meget at forbedre på det tekniske plan, så har modellen vist sin berettigelse og bæredygtighed. En meget foreløbig undersøgelse tyder på, at i løbet af bare 2 år har mere end 50 % af producenterne opsparet kapital og investeret i andre aktiviteter. Her kommer geder og koen ind på en klar første plads men også en væv er i nogle områder et yndet investerings objekt.

Det skal understreges at de aktiviteter som er vist i service søjlen spiller en alt afgørende rolle for modellens bæredygtighed. I Bangladesh varetages disse aktiviteter af en NGO, BRAC, som har en meget stor kompetence på dette område.

En gammel produktionsform

Den anvendte produktionsmetode kaldes et semi-scavenging system. Oversættelsen er ikke så ligetil, men svarer til den produktionsform, vi selv havde for vel mere end 50 år siden. Hønsene var dengang fritgående og fandt på den måde en stor del af deres føde i den omliggende natur, suppleret affaldskorn og hvad landhusmoderen ellers kunne "finde" af kvæg og svine foder samt affald fra husholdningen.

Den tekniske resource base inden for området er meget begrænset. Hvordan skal man fodre sine høner når 50 % af deres foder er af nærmest ukendt oprindelse? Hvilken indflydelse har en "indespærring" i kyllingernes første 8 leveuger på deres fødesøgnings-adfærd? Er der racer, som har en bedre overlevelsesadfærd end andre? Osv.

Vi må erkende, at stort set al forskning, inklusive forskning i udviklingslandene, er koncentreret omkring intensiv fjerkræproduktion. I figur 1 er opstillet nogle af de vigtigste områder, som enten er mangelfuldt eller slet ikke belyst.

Figur 1. Potentielle forsknings områder

Disciplin	Forsknings område
Avl	<ul style="list-style-type: none"> * Hvilke racer egner sig bedst til et semi-scavenging produktions system. * Hvordan organiseres den bedste og billigste forsyning af forældre dyr. * Skal der anvendes specialiserede racer til æg produktion og til kød produktion.
Etologi	<ul style="list-style-type: none"> * Kortlægning af hønernes overlevelses egenskaber. * Kortlægning af hønernes fødesøgningsadfærd. * Management systemers indflydelse på hønernes overlevelse og fødesøgnings adfærd.
Fodring	<ul style="list-style-type: none"> * Bæredygtighed, hvor mange høner kan finde føden på et afgrænset jordområde. * Supplerende foder, hvad er den optimale sammensætning af supplerings foder. * Alternative foder midler som alger, regnorme, biller og lignende.
Sygdomme	<ul style="list-style-type: none"> * Den økonomiske betydning af eksterne og interne parasitter. * Økonomiske bæredygtige profylaktiske systemer. * Vaccine administration
Management	<ul style="list-style-type: none"> * Lysprogrammer under forhold hvor daglængden varierer med mindre end 2 timer * Fodringssystemer, f.eks. opdræt af kyllinger der senere skal leve under semi-scavenging forhold og fri adgang til forskellige former for supplerende foder. * Reproduktions og opdrætnings systemer

Danske kræfter burde samles

Danmark har vel ingen speciel ekspertise på dette område; men alligevel gode muligheder for at blive et førende inden for dette udviklingskoncept. det kræver imidlertid, at vi sætter dette som et mål i sig selv og samler kræfterne.

Dansk forskning inden for fjerkræsektoren skal omstille sig til noget nyt, efterhånden som vi her i landet nærmer os en situation, hvor 50 pct.af konsumæggene stammer fra alternative produktions former som skrabeæg og æg fra fritgående høns. Men disse produktionsformer har netop meget tilfældes med det ovenfor beskrevne fjerkræhold..

KVL har oprettet et Center for Tropisk Jordbrug, og tropisk jordbrug er også en af de nye overbygningsuddannelser ved KVL.Centeret organiserer ERFA-grupper inden for specielle discipliner. Semi-scavenging fjerkræhold eller små hønseshold er et oplagt emne..

DANIDA støtter projektet i Bangladesh med ca. 25 millioner DKK svarende til ca. 100 DKK for hver etableret produktionsenhed. Til sammenligning koster en arbejdsplads i fx cementindustrien mere end DKK 20.000,-. Projektet omhandler DANIDAS målgruppe, de fattige og kvinderne, og ser ud til at have en markant positiv social økonomisk indflydelse.

En nærliggende tanke er at samle disse kræfter i et "lokomotiv" som kan være med til at trække Center for Tropisk Jordbrug frem på en synlig platform, samle vor fjerkræekspertise inden for udviklingslandene i en fælles kupe og bane vejen for et spændende forskningsområde. Og hvis vi også kan give mulighed for flere småproducenter i udviklingslandene til den omtalte pris bliver det svært at finde kritisable punkter i DANIDAS forvaltningen af U-landsmidlerne.

Det vil også være nærliggende at overveje samarbejde med et trænings og udvikling center i et udviklingsland. Bangladesh kunne være et nærliggende emne.

Skal Danmark med på vognen?

Vi der er involveret i implementering af semi-scavenging hønseshold i Bangladesh er overbevist om såvel konceptets bæredygtighed, som at samme koncept vil komme til at danne skole i andre udviklingslande. Konceptets store sidegevinst er dets uddannelsesmæssige betydning samt de lave implementerings-omkostninger.

På mange måder passer konceptet til den danske mentalitet og DANIDAS målsætning - de små trækker på samme hammel, uddanner sig og bliver lige så effektive som de store.

Dansk forskning, uddannelse og erhvervsliv bliver mere og mere engageret i u-landsarbejde. Fjerkræ efter det her beskrevne koncept kan blive et af de lokomotiver, som trækker mange vogne, specielt inden for husdyr sektoren.

Det skal kraftig understreges, at en yderligere udvikling og udbredelse af dette koncept ikke er afhængig af dansk deltagelse. Toget er sat på skinner og det kører. Derimod har Danmark gode muligheder for at komme med på vognen og deltage i et spændende udviklingsprojekt. Ligeledes er det værd at fremhæve, at koncept er baseret på fjerkræ som katalysator, samt at dette er vigtig at bibeholde. Prøver man at involvere større husdyr i den første fase, vil eksperternes interesse samles omkring disse på bekostning af det væsentlige.